

Klim

Kulturmiljø nr. 66

Tema

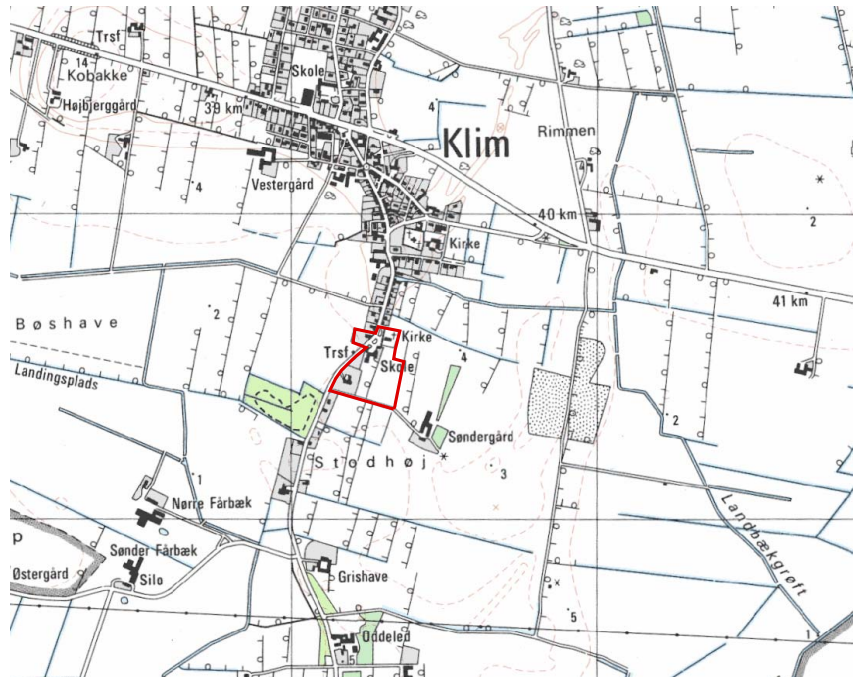
Grundtvigiansk miljø

Emne(-r)

Valgmenighedskirke, friskole

Sted/Topografi

Klim by, Klim sogn, Fjerritslev Kommune (Jammerbugt pr. 1/1 2007), Han Herred.

Klim Valgmenighedskirke og Klim Friskole ligger i den sydlige del af Klim by umiddelbart grænsende op til marker mod øst og tildels mod vest. Byen kan karakteriseres som landsby med en enkelt købmand, kro, benzinstation, idrætshal og 2 skoler.

Det udpegede kulturmiljø omfatter arealerne umiddelbart omkring valgmenighedskirken, den gamle og den nuværende friskole.

Tid

1872 til i dag.

Karakteristik

Friskolen

Friskolen er en del af den grundtvigske bevægelse. Den første friskole i Danmark blev oprettet i 1841.

Egnen som helhed havde været præget af Herrnhutismen, en form af pietismen, men allerede fra midten af 1700-årene begyndte der at vokse en modstand op mod den meget strenge fortolkning af kristendommen. Fra 1867 til 1873 var præsten i Klim, Thorup og Vust – Peter Falk Rønne – en ivrig tilhænger af Grundtvigs tanker. På samme tid kom en del af de unge fra egnen på højskoleophold og stødte der på Grundtvig.

Den almindelige skole var på det tidspunkt stærkt præget af udenadslære, kristendom og Danmarkshistorie. Omkring 1870 begyndte flere forældre i Klim og omegn at tale om oprette en friskole, og en gårdejer i Vust (vest for Klim) havde i 1869 ansat en lærer til sine børn. Det var sognefogeden i Klim, Kresten Myrup, der gik foran og med støtte fra Rønne fik samlet en kreds af forældre. Den 11/11 1872 blev første skoledag i den nye friskole for 20 elever, og Niels Geertsen fra Mors, der havde været lærer i Vust, blev ansat som lærer.

Klim Friskole, som den så ud mellem 1872 og 1902.
Lokalhistorisk Arkiv Fjerritslev.

Året efter byggede Geertsen et hus i Klim (Oddevej 62), hvor der blev indrettet skolestue i den vestre ende.

Elevtallet steg fra de 20 i 1872 til 50 i 1895, hvorefter det faldt lidt i begyndelsen af 1900-tallet til 40. Det tal holdt sig til midt i 1960'erne, hvorefter tallet faldt kraftigt, men med ansættelsen af et nyt lærerpar i 1968 steg elevtallet kraftigt igen, så det i dag er op på ca. 85.

I 1902 blev der bygget en ny skole på den anden side af vejen, samtidig med at Geertsen holdt op som lærer. I 1928 blev denne bygning tilføjet 2 stuer og et loftværelse. Som gymnastiksal brugte man forsamlingshuset, der var bygget i 1877, og som lå der, hvor busserne nu holder ved siden af kirken. I 1965 blev der bygget en ny gymnastiksal, og midt i 1970'erne blev der bygget en ny længe sammenbygget med det oprindelige hus. Endelig blev der bygget en ny bygning i 1993, der også blev sammenbygget med resten, og hele skolen fik en kraftig reovering.

Klim Friskole, som den så ud mellem
1928 og 1959.
Lokalhistorisk Arkiv Fjerritslev.

Valgmenighedskirken

Den strenge Herrnhutisme gav samtidig grobund for en frimenighed i anden halvdel af 1800-tallet, og især med den grundtvigsk inspirerede præst P. Rønne, der blev ansat ved kirken i Klim i 1867, voksede menigheden. Georg Brahm kom til som ny sognepræst i 1873, og det var ham, der anlagde Præstegårdsplantagen i den sydvestlige ende af byen.

Brahm var afholdt, men alligevel gik 20 familier fra Vust, Klim, Gøtrup, Kettrup, Øster Svenstrup og Torslev sammen om at oprette en frimenighed. I begyndelsen benyttede man sognekirken, men i 1883 blev Klim Frimenighedskirke indviet. Kirken blev tegnet af højskolelærer A. Bentsen fra Vallekilde, der også havde tegnet kirkerne i Høve 1879, Vallekilde 1882 og Lemvig 1883.

Klim Valgmenighedskirke før tårnet
blev bygget i 1919.
Lokalhistorisk Arkiv Fjerritslev.

Kirken er bygget i historicistisk stil udvendigt med træk fra forskellige retninger. Indvendigt er den nationalromantisk med særegne danske træk. Kirkerummet består af ét rum og er stort og lyst med højt til loftet og god plads til siderne. Der er ingen adskillelse mellem skib og kor, og der er god plads omkring alteret. For at komme til alters skal man således ikke gennem en snæver port, som i så mange andre kirker. Træværket er malet i almuefarver, der var

et af nationalromantikens virkemidler. Kirken føles på denne måde "hjemlig". Altertavlen er fra 1908 og forestiller julenat befolket med danske personer og danske dyr. Døbefonden er af limsten leveret fra Klim Bjerg af en gårdmand.

Friskolelæreren Niels Geertsen var meget aktiv omkring oprettelsen af frimenigheden, ligesom det var menighedens folk, der hjalp til ved byggeriet. Indvielsen med deltagelse af 500 mennesker skete den 10/11 1883 på 400 års dagen for Morten Luthers fødsel, og kirken fik derfor navnet Morten Luthers Kirke.

Den første præst var Søren Anker Møller, der de første 3 år boede hos lærer Geertsen, indtil præsteboligen blev opført i 1886.

Indvielse af tårnet.
Lokalhistorisk Arkiv Fjerritslev.

Klim Frimenighedskirke. *Indvielse af tårnet 1919* 3378

Kirkeklokken er støbt i 1883 og er en gave fra to lokale enker. I 1912 blev kirkegården indviet. Indtil da måtte menigheden begrave deres døde i deres respektive sognekirker. I 1919 fik kirken et spir, der blev opført for midler indsamlet blandt menigheden. Samtidig river man våbenhuset ned. Kirkegården udvides igen i 1930.

I begyndelsen af 1960'erne begyndte menigheden at drøfte muligheden for at omdanne frimenigheden til en valgmenighed, da mange for eksempel ønskede at blive gift i kirken. Inden for frimenigheder kan præsten ikke foretage retsgyldige vielser, da det bl.a. kræver et vist tilsyn fra øvrigheden. I 1968 bliver der stemt om spørgsmålet, og den 16/6 1968 bliver frimenigheden officielt til Klim Valgmenighed.

Bevaringstilstand

Skolen

Efter reoveringen i 1990'erne fremtræder den nuværende skole i god stand. En del af skolens historie kan aflæses via de forskellige bygninger, der netop er blevet bygget i takt med, at skolen har haft behov for nye lokaler.

Den ældste skolebygning findes også stadigvæk og fremtræder i rimelig velholdt tilstand. Den fortæller en historie om et typisk hus fra den tid (1873), og skolestuen i den vestre ende eksisterer stadig.

Luffoto af kirken og skolerne, uden år.
Lokalhistorisk Arkiv Fjerritslev.

Den ældste friskolebygning. Huset er afkortet lidt i den østre ende for at give plads til en udvidelse af vejen. Skolestuen var indrettet mod vest. Kirsten Monrad Hansen 2006.

Kirken

Kirken er i meget god stand. Den er en markant og anderledes kirkebygning, der netop fortæller historien om en anderledes kirke, hvor kirkerummet bl.a. ikke er opdelt.

Klim Valgmenighedskirke.
Kirsten Monrad Hansen 2006.

Sårbarhed og virkemidler

Skolen

Så længe skolen er i aktiv brug, synes den ikke truet. Et karakteristisk træk ved den er, at den har "knopskudt" efterhånden, som forholdene har været til stede, og som sådan er det vigtigt, at den kan fortsætte på den måde.

*Klim Friskole.
Kirsten Monrad Hansen 2006.*

Den gamle skole kan være truet af, at en ny ejer ønsker at udføre en totalrenovering evt. nedrivning, og man dermed kan risikere at få slettet alle spor af den oprindelige bygning og dens brug som skole. Bygningen bør sikres ved en bevarende lokalplan, hvor man eksempelvis kan vejlede vedrørende ombygning og renovering, så man sikrer sporene efter funktionen som skole og lærerbolig.

Kirken

Kirken synes ikke umiddelbart truet, så længe menigheden er aktiv som nu. Indsigten til kirken bør derimod sikres, så man fastholder de ubebyggede arealer mod nordøst ud til landevejen mellem Fjerritslev og Klim. Herfra har man det fine kig til både sognekirken og valgmenighedskirken.

*Klim Valgmenighedskirke set fra landevejen mellem Fjerritslev og Klim. Det er vigtigt at sikre denne indsigts til kirken.
Kirsten Monrad Hansen 2006.*

Bonitering

Både skolen og kirken fortæller umiddelbart eller ved hjælp af meget enkel formidling historien om grundlæggelsen af både friskoler og frimenigheder på landet i anden halvdel af 1800-tallet i Danmark.

Kontekst/sammenhænge

Klim Friskole og Klim Valgmenighedskirke skal ses i sammenhæng med den store tilslutning til den grundtvigianske bevægelse i anden halvdel af 1800-tallet. Inspireret af både den lokale præst, men i høj grad også via de unges ophold på de nystartede højskoler, blev det muligt at samle en kreds af interesserede, så man kunne etablere i første omgang friskolen, og lidt senere frimenigheden.

Til højre den nuværende friskole, til venstre den gamle og skråt fremme til venstre kirken.

Kirsten Monrad Hansen 2006.

Kildemateriale

Rolighed, Bent og Dommerby, Johannes (red): *En fri menighed. Klim Valgmenighed 1883-1983*. Fjerritslev 1983.

Rolighed, Bent: *Fortællingen om en fri skole – en kulturhistorisk beretning fra Han Herred. Klim Friskole 1872-1997*. Fjerritslev 1997.

Beskrivelsen er udarbejdet af Nordjyllands Amt.